

Samenvatting *Leerondersteuning thuis, kwaliteitsonderzoek 'De Katrol'*

In 2009 – 2010 is een kwaliteitsonderzoek uitgevoerd naar de leerondersteuning van stichting De Katrol met als vraagstelling:

Wat zijn de resultaten en meerwaarde van De Katrol?

Deelvragen van het onderzoek zijn:

1. Wat is de methodiek van De Katrol in theorie en praktijk
2. Wat zijn kwaliteitsindicatoren van leerondersteuning?
3. Wat zijn de resultaten van de leerondersteuning van De Katrol?
4. Wat is de doelgroep en het bereik van De Katrol
5. Wat zijn ervaringen met en positionering van De Katrol?
6. Wat is de meerwaarde van De Katrol?

Hier zullen de bevindingen van het onderzoek *Leerondersteuning thuis, kwaliteitsonderzoek 'De Katrol'* (Le Sage, 2010) samengevat beschreven worden.

Stichting De Katrol biedt sinds 2007 leerondersteuning aan gezinnen met kinderen die in groep 3 of 4 van de basisschool zitten in achterstandswijken in Rotterdam¹. Een student van de sociale of educatieve opleidingen van de Hogeschool Rotterdam of INHOLLAND biedt in het kader van haar stage wekelijks bij het gezin thuis leerondersteuning aan. Een sociaal agogisch werker ('ankerfiguur' genoemd) begeleidt de student, en biedt sociale ondersteuning aan het gezin indien nodig.

De Katrol wil middels leerondersteuning thuis de leercultuur in het gezin bevorderen. Niet alleen is de begeleiding gericht op de leerontwikkeling van het kind, maar ook op het stimuleren van een klimaat thuis dat ondersteunend is voor het leren van het kind. In dit opzicht sluit De Katrol nauw aan bij de trend in onderwijsachterstandenbeleid om ouders, op jonge leeftijd van het kind, meer te betrekken bij de leerontwikkeling van het kind – onderzoek toont aan dat onderwijsachterstanden al op jonge leeftijd bestaan, en dat ouderfactoren (opleiding, culturele hulpbronnen) hierbij een belangrijke rol spelen.

De leerondersteuning kent twee methodische ijkpunten:

- de empowerment gedachte, waarbij het gaat om ondersteuning van de zelfregulerende vermogens van het gezin, en activering van het sociale netwerk;
- de presentiebenadering, waarbij het gaat om niet-directief en op wederzijds vertrouwen gebaseerd handelen in het gezin.

De leerondersteuning is in didactisch opzicht gebaseerd op de theorie van Feuerstein (de student als mediator en het uitgangspunt dat iedereen leerbaar is), Markey's 'gave gebieden' (aansluiten bij wat goed gaat) en de systeemtheorie (betrek de gezinsleden en hun rollen bij de leerondersteuning).

Om na te gaan of de leercultuur in het gezin beïnvloed wordt door De Katrol zijn op basis van literatuuronderzoek en interviews met studenten en ankerfiguren van De Katrol de volgende kwaliteitsindicaties voor leercultuur onderscheiden:

- Gedragingen van ouders wat betreft het realiseren van randvoorwaarden voor het leren thuis (stille ruimte e.d.);
- Gedragingen en houding van ouders om het leren van het kind te simuleren (vragen naar schoolwerkjes; belang hechten aan leren e.d.);
- Gedragingen en houding van ouders wat betreft de school van het kind (contact met docent; vertrouwen hebben in docent e.d.);
- Gedragingen en houding van het kind ten aanzien van leren (begint zelf aan oefeningen; meer zelfvertrouwen e.d.).

Resultaten

Om de resultaten te bepalen zijn van 70 gezinnen die gedurende twee kwartalen deelnamen aan De Katrol de weekrapportages geschreven door de studenten (totaal 550 rapportages) onderzocht; bij 28 van deze gezinnen zijn vragenlijsten afgenomen; bij 9 professionals werkzaam met het kind als intern begeleider zijn interviews afgenomen.

Kort concluderend kan gesteld worden dat De Katrol bij gezinnen gedurende deelname aan De Katrol deels positieve effecten heeft op de leercultuur thuis. Het gaat hier wat ouderfactoren betreft om de aspecten 'betrokkenheid bij schoolwerkjes of –opdrachten' en – in mindere mate – een positievere houding naar het kind. Deze effecten zijn waarneembaar in de rapportages van studenten (bij 37 gezinnen neemt de student hierop positieve verandering waar), deze worden door intern begeleiders

---

¹ De Katrol in Rotterdam is geïnspireerd door en gevormd naar De Katrol België, opgestart in 2002.

geconstateerd en een meerheid van de ouders (n=20) geeft zelf aan dit meer te doen. Tevens zijn positieve effecten waarneembaar op kindfactoren: in de studentrapportages is bij ongeveer de helft (n=32) van de kinderen vooruitgang waarneembaar op het gebied van inzet, zelfvertrouwen en leerprestaties; intern begeleiders nemen bij de kinderen over het algemeen toename van welbevinden en leermotivatie waar; een meerderheid van de ouders (n=23) ziet verbetering in leerhouding en – prestatie van het kind. Een meerderheid van de intern begeleiders (n=6) ziet bij kinderen die deelnemen aan De Katrol vooruitgang in leerprestaties.

Er zijn geen effecten op gedragingen en houding van ouders naar school toe: uit de vragenlijsten voor ouders blijkt die echter al hoog te zijn: veel ouders menen goed contact te hebben met de school (n=22) en belang te hechten aan de school (n=28).

Doelgroep en bereik

De doelgroep van De Katrol zijn gezinnen waar de criteria van voortijdige schooluitval op van toepassing zijn (Nederlands als tweede taal van de ouders, werkeloosheid, lage opleiding en een laag inkomen) en waar bij de kinderen sprake is van leerachterstand op het gebied van taal of rekenen. Dit sluit, gekeken naar gangbare definities, zowel multi-probleem gezinnen in (combinatie van factoren, wantrouwen ten aanzien van ondersteuning), als gezinnen waar sprake is van enkelvoudige problematiek (een factor, bijv. Nederlandse taal, bereidwilligheid ten aanzien van ondersteuning); en zowel kinderen die ondanks de achterstand regulier onderwijs zouden moeten kunnen volgen, als kinderen die geïndiceerd worden voor speciaal onderwijs. De doelgroep wordt door de intern begeleider van de school aangedragen, of – wat in toenemende mate gebeurt (14% in 2009-2010) – de ouders melden zich zelf aan bij de ankerfiguur. De intern begeleiders selecteren de kinderen op basis van aanwezigheid van (één van) de criteria, maar de meerderheid hanteert de volgende regel: het gezin moet niet zo veel problemen hebben en het kind niet zo veel achterstand dat leerondersteuning niet of nauwelijks zal werken.

Van de 170 gezinnen waarvan kinderen hebben deelgenomen of deelnemen aan De Katrol (periode 2007 – mei 2010) hebben op 10 gezinnen na alle gezinnen minimaal één allochtone ouder. In de rapportages van de studenten wordt bij meer dan de helft van de gezinnen gemeld dat de voertaal thuis niet Nederlands is of minimaal één van de ouders niet of gebrekkig Nederlands spreekt. Alle gezinnen wonen in een gebied dat binnen grootstedelijk beleid als achterstandswijk wordt aangemerkt. De ouderpopulatie bestaat volgens de IB-ers grotendeels uit ouders die laag opgeleid zijn, vaak Nederlands als tweede taal spreken, en waaronder veel werkeloosheid heerst. Bij bijna alle gezinnen, uitgezonderd 7, nemen studenten veiligheid in het gezin waar en bereidwilligheid om mee te werken aan de ondersteuning.

Er kan geconcludeerd worden dat De Katrol de beoogde doelgroep bereikt (kinderen met leerachterstand uit een gezin waar sprake is van Nederlands als tweede taal van de ouders, werkeloosheid, lage opleiding en/of een laag inkomen). Het is niet duidelijk of vooral gezinnen waar sprake is van meervoudige problematiek of enkelvoudige problematiek bereikt worden, en kinderen waar sprake is van lichte of zware leerachterstand (indicatie speciaal onderwijs). De selectiecriteria toegepast door de intern begeleiders en de door de student waargenomen veiligheid en bereidwilligheid in de gezinnen doen vermoeden dat het over het algemeen niet de groep multi-probleemgezinnen is, en niet de groep kinderen met indicatie voor speciaal onderwijs is, die deelneemt, maar kinderen die regulier onderwijs zouden moeten kunnen volgen, en gezinnen die met leerondersteuning en sociale ondersteuning geholpen kunnen worden, in plaats van gezinnen bij wie zwaarder vormen van hulpverlening meer aangewezen lijkt. Het is niet bekend of De Katrol een uniek bereik heeft: slechts incidenteel wordt in de rapportages melding gedaan van aanwezigheid van andere hulpverlening of ondersteuning in het gezin, maar het is niet uitgesloten dat deze gezinnen wel participeren in door school aangeboden ondersteuning. Het absolute bereik van De Katrol is per kwartaal (in mei 2010) 60 gezinnen, op basis van de resultaten van de interviews met de intern begeleiders is te concluderen dat meer gezinnen en kinderen aan de criteria voldoen dan nu binnen De Katrol geplaatst kunnen worden en er bij intern begeleiders de behoefte bestaat om meer kinderen te kunnen laten deelnemen aan De Katrol.

Positionering en meerwaarde van De Katrol

Ervaringen van betrokkenen met De Katrol zijn overwegend positief: ouders waarderen de leerondersteuning zeer, IB-ers waarderen de communicatie en houding van de ankerfiguren. De belangrijkste samenwerkingspartner is school, maar de samenwerking wordt ingekaderd tot de leerontwikkeling van het kind.

De meerwaarde van De Katrol ten opzichte van de school lijkt te bestaan in het samengaan van enkele factoren:

- a.) Het aanbod van De Katrol is kortdurend en geldt als ondersteuning. Echter, twee keer in de week individuele ondersteuning voor het kind is een aanbod dat vanuit de school niet zondermeer verzorgd kan worden. Het gaat een intensieve vorm van maatwerk.
- b.) Dat die ondersteuning thuis is, maakt het toegankelijk voor ouders, wat De Katrol in staat stelt ouders te bereiken die niet naar ouderkamers komen of naar andere initiatieven van de school om ouderbetrokkenheid te vergroten. Dit vergt wel vertrouwen van de ouders naar De Katrol toe: de niet-directieve en op wederzijds vertrouwen en respect gebaseerde benadering van De Katrol (o.m de privacy van het gezin benadrukken) draagt hier aan bij.
- c.) Het betrekken van de ouders bij de leerontwikkeling van het kind is een derde reden om een meerwaarde aan de ondersteuning van De Katrol toe te kennen: het lukt De Katrol om betrokkenheid van ouders bij het leren van het kind te vergroten, en in die zin om ouders te 'empoweren' wat betreft het ondersteunen van de leerontwikkeling van het kind. Dit is mogelijk door een tijd lang regelmatig thuis te komen (iets wat de school niet kan realiseren).
- d.) De meerwaarde van De Katrol kan daarnaast gezocht worden in de mogelijkheid van het aanbieden van gezinsondersteuning en sociale ondersteuning aan het gezin of doorverwijzen naar andere instellingen voor hulp of ondersteuning. Dit maakt dat De Katrol op indirecte wijze ook als bijdrage gezien kan worden aan een brede en op vroegtijdige signalering gerichte aanpak.

Korte samenvatting (uit onderzoeksverslag)

De Katrol heeft positieve effecten op deelaspecten van leercultuur: leerhouding en – gedrag van het kind, en houding en gedrag van ouders ten aanzien van het leren thuis; zowel ouders als kinderen zijn meer actief en betrokken bij het leren thuis, en ouders op een meer positieve wijze. Op de aspecten randvoorwaarden voor leren, schoolbeleving en schoolcontacten van ouders zijn niet of nauwelijks vorderingen. De Katrol bereikt gezinnen die voldoen aan de gestelde criteria (lage opleiding ouders, lage economische status, Nederlands als tweede taal): het gaat vooral om gezinnen waar leerachterstand een primair probleem is, naast – in kleinere mate - gezinnen waar leerachterstand één van de problemen is in een cluster van complexe en mogelijk urgente sociale problematiek.

Ervaringen van betrokkenen met De Katrol zijn overwegend positief: ouders waarderen de leerondersteuning zeer, IB-ers waarderen de communicatie en houding van de ankerfiguren. De belangrijkste samenwerkingspartner is school, maar de samenwerking wordt ingekaderd tot de leerontwikkeling van het kind.

De meerwaarde van De Katrol ten opzichte van de school lijkt te bestaan in het samengaan van enkele factoren. Het aanbod van De Katrol is kortdurend en geldt als ondersteuning. Echter, twee keer in de week individuele ondersteuning voor het kind is een aanbod dat vanuit de school niet zondermeer verzorgd kan worden. Dat die ondersteuning thuis is maakt het toegankelijk voor ouders, wat De Katrol in staat stelt ouders te bereiken die niet naar ouderkamers komen of andere initiatieven van de school om ouderbetrokkenheid te vergroten. Het betrekken van de ouders bij de leerontwikkeling van het kind is daarnaast een derde reden om een meerwaarde aan de ondersteuning van De Katrol toe te kennen: het lukt De Katrol om betrokkenheid van ouders bij het leren van het kind te vergroten, juist door een tijd lang regelmatig thuis te komen – iets wat de school niet kan realiseren. De meerwaarde van De Katrol kan daarnaast gezocht worden in de mogelijkheid van het aanbieden van gezinsondersteuning en sociale ondersteuning aan het gezin of doorverwijzen naar andere instellingen voor hulp of ondersteuning. Dit maakt dat De Katrol op indirecte wijze ook als bijdrage gezien kan worden aan een brede en op vroegtijdige signalering gerichte aanpak.